Δυο αλληλομισούμενες οργανώσεις συντόνιζαν τη δράση των Βούλγαρων κομιτατζήδων στη Μακεδονία: Η Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση (Εσ. ΜΕΟ) που επιζητούσε τη δημιουργία αυτόνομου κράτους και η Εξωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση (Εξ. ΜΕΟ) που δρούσε με σκοπό την προσάρτηση της Μακεδονίας στη Βουλγαρία.

Μια επαναστατική προσπάθεια σε περιοχές της βόρειας Μακεδονίας το 1902, έχει αποδοθεί στην Εξ. ΜΕΟ. Την κατέστειλαν οι Τούρκοι με ευκολία. Τον Απρίλιο του 1903, το γαλλικό πλοίο «Γκουανταλκιβίρ» ανατινάχτηκε μέσα στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, ενώ η Οθωμανική Τράπεζα καταστράφηκε από εμπρησμό. Δεν έχει ξεκαθαριστεί ποια από τις δύο οργανώσεις (Εσ. ή Εξ. ΜΕΟ) ευθύνεται για τα σαμποτάζ. Το βέβαιο είναι ότι η επανάσταση, που από καιρό προετοιμαζόταν, ξέσπασε ανήμερα της γιορτής του προφήτη Ηλία, στις 20 Ιουλίου (2 του Αυγούστου με το νέο ημερολόγιο) του 1903. Στην ιστορία έμεινε ως «επανάσταση του Ίλιντεν (της ημέρας του Ηλία)».

Ξεσηκώθηκαν οι περιοχές στο Βιλαέτι του Μοναστηρίου με τους επαναστάτες να κυριεύουν τρεις πόλεις. Ο ξεσηκωμός άντεξε δυο μήνες και έσβησε στα τέλη Σεπτεμβρίου με τους Τούρκους να σφάζουν αδιάκριτα σλαβόφωνους και ελληνόφωνους πληθυσμούς.

Παλιές πηγές θεωρούν ιθύνοντες της επανάστασης τις ηγεσίες και των δύο ΜΕΟ. Η επίσημη Βουλγαρία τη χρεώνει στην Εξ. ΜΕΟ. Οι κάτοικοι των Σκοπίων θέλουν ηγέτες του ξεσηκωμού τους ανθρώπους της Εσ. ΜΕΟ. Το βέβαιο είναι πως, όσο οι Τούρκοι ξεκαθάριζαν τις εστίες αντίστασης, οι της Εξ. ΜΕΟ δολοφονούσαν στελέχη και ηγεσία της Εσ. ΜΕΟ. Σύντομα, η Εσ. ΜΕΟ βρέθηκε με ηγεσία από ανθρώπους που προέρχονταν από την Εξ. ΜΕΟ και ουσιαστικά υπηρετούσαν τον βουλγαρικό επεκτατισμό. Η επανάσταση του Ίλιντεν όμως είναι για τους επισήμους του κράτους των Σκοπίων η απαρχή της «εθνικής αφύπνισης των Μακεδόνων», παρ' όλο που ούτε η Εσ. ΜΕΟ αναφερόταν σε μακεδονικό έθνος ούτε η επιστήμη το έχει ως τώρα ανακαλύψει.

Όπως κι αν έχει το ζήτημα, η 20ή Ιουλίου, η Ίλιντεν, είναι η ημέρα της εθνικής γιορτής στο κράτος των Σκοπίων. Και οι εκδιωχθέντες ή φυγάδες της τότε επανάστασης κατέληξαν είτε νοτιότερα στην Ελλάδα είτε στη Βουλγαρία. Από εκεί, μετανάστευσαν κατά κύματα στην Αυστραλία και στον Καναδά, όπου φυγάδευσαν τα οράματά τους για μια «ανεξάρτητη Μακεδονία», στήνοντας οργανώσεις. Οι απόγονοί τους ήταν που χρηματοδότησαν τις κινήσεις για τον μετασχηματισμό της ομόσπονδης δημοκρατίας του Τίτο στο σημερινό ανεξάρτητο κράτος.

Η δράση της Εσ. ΜΕΟ είχε ευαισθητοποιήσει τους Έλληνες του ανεξάρτητου ελληνικού Βασιλείου. Στην Αθήνα δημιουργήθηκε η Εθνική Εταιρεία (1894) που από το 1896 άρχισε να στέλνει ανταρτικά σώματα εθελοντών στη Μακεδονία. Όλα είχαν κακό ή σχεδόν κακό τέλος καθώς οι Τούρκοι τα εξουδετέρωναν μάλλον εύκολα. Στα 1903, όλοι πλην Σέρβων ενδιαφέρονταν σφοδρά για τη Μακεδονία. Δημιουργήθηκε αυτό που οι ξένοι ονομάζουν «μακεδονική σαλάτα», το ανακάτεμα που οι Έλληνες εννοούν όταν μιλούν για «ρωσική σαλάτα». Με τους Σέρβους να ενδιαφέρονται κυρίως για τους «αδερφούς στη Βοσνία και στην Ερζεγοβίνη».

Στην ίδια τη Μακεδονία, οι κομιτατζήδες της Εξ. ΜΕΟ έσφαζαν αδιάκριτα κάθε απρόθυμο να συνεργαστεί στον εκβουλγαρισμό της περιοχής, οι αυτονομιστές της Εσ. ΜΕΟ προχωρούσαν στην επανάσταση του Ίλιντεν, οι Έλληνες διαμαρτύρονταν για τα μύρια όσα υπέφεραν, η Ρουμανία έστελνε πράκτορες να πείσουν τους Κουτσόβλαχους ότι είναι «αδέρφια Ρουμάνοι», ενώ πίεζε τον σουλτάνο να τους αναγνωρίσει ως χωριστό έθνος, και οι μεγάλες δυνάμεις αποφάσιζαν να αναλάβουν δράση. Με αφορμή την αιματηρή καταστολή του Ίλιντεν, Ρώσοι και Αυστριακοί έσυραν τον σουλτάνο στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, σ' ένα θέρετρο πλάι στο Γκρατς της Αυστρίας, που για τον λόγο αυτό έμεινε ονομαστό: Τη Μυστέργη. Εκεί, του επιβλήθηκε το λεγόμενο «πρόγραμμα της Μυστέργης» (1η Οκτωβρίου του 1903).

Προέβλεπε τον χωρισμό της Μακεδονίας σε τρία Βιλαέτια: Θεσσαλονίκης, Μοναστηρίου και Κοσσυφοπεδίου, με ανάλογες αυξομειώσεις των όμορων. Οι διοικητές θα διορίζονταν από τον σουλτάνο, ενώ οι μεγάλες δυνάμεις θα αναλάμβαναν την αναδιοργάνωση της χωροφυλακής, όπου θα συνυπηρετούσαν χριστιανοί και μουσουλμάνοι. Κάθε Βιλαέτι θα είχε χωριστό προϋπολογισμό, ώστε τα έσοδά του να ξαναρίχνονται σ' αυτό ως επενδύσεις. Οι ντόπιοι θα είχαν πρόσβαση στα αξιώματα της δικαιοσύνης και της διοίκησης.

Έμειναν όλα στα «θα» κι υπήρξαν και κάποιες βασικές τροποποιήσεις: Διορίστηκε γενικός διοικητής ο Χιλμί πασάς, κλήθηκε ένας Ιταλός να οργανώσει τη χωροφυλακή και δημιουργήθηκαν πέντε «πολυδύναμα» αστυνομικά κέντρα. Της Δράμας με Άγγλο διοικητή, των Σερρών με Γάλλο, του Μοναστηρίου με Ιταλό, των Σκοπίων με Αυστριακό και της Θεσσαλονίκης με Ρώσο! Κάπου εκεί εξεγέρθηκαν και οι Αλβανοί, επειδή κανένας δεν τους έλαβε υπόψη του. Το αποτέλεσμα ήταν να εξαιρεθεί από τις «μακεδονικές διοικητικές ρυθμίσεις» ένα τεράστιο κομμάτι από το Κοσσυφοπέδιο που καμιά δουλειά δεν είχε να λέγεται Μακεδονία αλλά μπήκε στο κόλπο, ώστε, μέσω αυτού, να μπορέσει κάποια στιγμή να έχει λόγο επέκτασης στο Αιγαίο και η Αυστροουγγαρία.

Δυο χρόνια αργότερα, εκτός από τη χωροφυλακή, όπου τοποθετήθηκαν οι εκπρόσωποι των μεγάλων δυνάμεων, τίποτα δεν είχε προχωρήσει. Είχε όμως ανάψει για τα καλά ο Μακεδονικός Αγώνας.

ΤΟ ΦΙΛΜ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ:

Ιανουάριος:

Με εκδότη τον πρωτοπόρο αγωνιστή του δημοτικισμού, Δημήτρη Π. Ταγκόπουλο, κυκλοφόρησε την Πρωτοχρονιά το φιλολογικό περιοδικό «Νουμάς». Φιλοδοξεί να μετασχηματίσει το κίνημα του δημοτικισμού σε κοινωνικό με έμφαση την αντιμετώπιση των προβλημάτων του λαού.

Το περιοδικό έμελλε να συσπειρώσει τους δημοτικιστές και να επιζήσει του ιδρυτή του (πέθανε το 1926), καθώς την έκδοση συνέχισε ο γιος του Δημήτρη, Πάνος Ταγκόπουλος.

Φεβρουάριος:

Τα χρυσά δόντια θα ανήκουν στο παρελθόν. Βαρυσήμαντη επιστημονική ανακοίνωση στο 15ο συνέδριο ορθοδοντικής στο Σικάγο, γνωστοποίησε την επιτυχή χρησιμοποίηση πορσελάνης για το σφράγισμα των δοντιών. Οι ειδικοί πιστεύουν ότι πολύ σύντομα τα τεχνητά δόντια από πορσελάνη θα αντικαταστήσουν τα αντίστοιχα από μέταλλο.

Μάρτιος:

«Εισιτήριο» δύο δολαρίων θα πληρώνουν στο εξής όσοι ξένοι μετανάστες φθάνουν στις Ηνωμένες Πολιτείες αναζητώντας καλύτερη τύχη. Ο νόμος για την φορολόγηση της εισόδου των μεταναστών ψηφίστηκε από το κογκρέσο, με στόχο να αποθαρρύνει τα κύματα των Ευρωπαίων κυρίως που καταφθάνουν στην χώρα. Με τον ίδιο νόμο, θα απαγορεύεται η είσοδος ξένων των οποίων η υγεία παρουσιάζει προβλήματα.

Απρίλιος:

Πριν καν στεγνώσει το μελάνι στο διάταγμα του τσάρου Νικόλαου Β' με το οποίο επιβάλλεται ανεξιθρησκία στην αυτοκρατορία, δεκάδες Εβραίοι σκοτώθηκαν, θύματα πογκρόμ στο Κίσινεφ. Οι περίπου 50.000 Εβραίοι κάτοικοι της πόλης αυτής θεωρούνται συλλογικά υπεύθυνοι για τον θάνατο ανήλικου χριστιανού. Στην πραγματικότητα, τις αντιεβραϊκές επιθέσεις υποκινούν όργανα του τσάρου, ο οποίος πιστεύει ότι πίσω από περίπου πεντακόσιες απεργίες που σαρώνουν τη Ρωσία, κρύβονται Εβραίοι εξτρεμιστές.

Μάιος:

Πέθανε στις 8 του μήνα, στην Ταϊτή, ο Γάλλος ζωγράφος και εκπρόσωπος της μεταϊμπρασιονιστικής σχολής Πολ Γκογκέν. Εραστής των χρωμάτων των τροπικών χωρών, ο Γκογκέν εγκαταστάθηκε το 1891 στην Ταϊτή, εγκαταλείποντας στη Γαλλία οικογένεια και

συντρόφους, μεταξύ των οποίων ο Σεζάν και ο Βαν Γκονγκ. Είχε γεννηθεί το 1848.

Ιούνιος:

Πραξικόπημα που εκδηλώθηκε τη νύχτα της 11ης του μήνα στο Βελιγράδι, κατέληξε στη δολοφονία του βασιλιά Αλέξανδρου Ομπρένοβιτς της Σερβίας και της συζύγου του, λαομίσητης Ντράγκα. Τα νέα προκάλεσαν ανακούφιση στον σερβικό λαό αλλά και στους Έλληνες, καθώς ο προταθείς για νέος βασιλιάς, Πέτρος Καραγκεόργκι, θεωρείται φιλέλληνας, χωρίς βλέψεις στην Μακεδονία και οπαδός της απελευθέρωσης των Σλάβων στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη.

Ιούλιος:

Μόλις ένα μήνα μετά τη σύσταση της ομώνυμης εταιρείας, στο Ντιτρόιτ του Μίσιγκαν, το πρώτο αυτοκίνητο Φορντ (της σειράς «Τ») αγοράστηκε και κυκλοφορεί στους δρόμους της πόλης. Σχεδιάστηκε από τον Χένρι Φορντ, διαθέτει δικύλινδρο κινητήρα εσωτερικής καύσης και πωλείται σε ιδιαίτερα χαμηλή τιμή.

Αύγουστος:

Διασπάστηκε το παράνομο Εργατικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Ρωσίας, κατά τη διάρκεια του 2ου και θυελλώδους συνεδρίου, στις Βρυξέλλες. Οι Ρώσοι σοσιαλδημοκράτες

χωρίστηκαν σε μπολσεβίκους με ηγέτη τον Λένιν και μενσεβίκους με ηγέτη τον Μάρτοφ. Ο παραδοσιακός σύμμαχος του Λένιν, θεωρητικός Πλεχάνοφ, τάχθηκε με την πλευρά των μενσεβίκων.

Σεπτέμβριος:

Με δικύλινδρο κινητήρα τριών ταχυτήτων, το πρώτο μοντέλο της σουηδικής βιομηχανίας Σκάνια που πέρασε και στη μαζική παραγωγή αυτοκινήτων, ανέπτυξε την ιλιγγιώδη μέση ωριαία ταχύτητα των τριάντα χιλιομέτρων την ώρα και κατέκτησε την πρώτη θέση στον αγώνα ταχύτητας των 180 χλμ. από τη Στοκχόλμη ως την Ουψάλα. Το αυτοκίνητο της Σκάνια έχει μήκος 2,85 μ. και πλάτος 1,35.

Οκτώ βριος:

Με αφορμή τα συμφέροντά τους στην Κορέα, Ρωσία και Ιαπωνία βρίσκονται στα πρόθυρα σύρραξης, καθώς η Ιαπωνία απαιτεί πλήρη αποχώρηση των Ρώσων από την κορεατική χερσόνησο με αντάλλαγμα την ανεμπόδιστη προσάρτηση της Μαντζουρίας από τη Ρωσία. Οι διαπραγματεύσεις που ξεκίνησαν στις 3 του μήνα, διακόπηκαν στις 14, όταν ο αποτελούμενος από ενενήντα πλοία ρωσικός στόλος του Ειρηνικού κατέφθασε σε λιμάνι της Κορέας, όπου ήδη βρίσκονταν ελλιμενισμένα γιαπωνέζικα πολεμικά.

Ο πόλεμος έμελλε να ξεσπάσει τον επόμενο χρόνο με καταστροφικές για τη Ρωσία συνέπειες.

Νοέμβριος:

Καθώς οι Ηνωμένες Πολιτείες «υποφέρουν» από τις συνεχείς αξιώσεις της Κολομβίας στην υπόθεση της διάνοιξης της διώρυγας του Παναμά, ένα «θεόσταλτο» νέο κάνει τους Αμερικανούς να πανηγυρίζουν: Στις 3 του μήνα κι ενώ τρία αμερικανικά πολεμικά έπλεαν στ' ανοιχτά της περιοχής, ο Παναμάς διακήρυξε την ανεξαρτησία του από την Κολομβία. Στις 6 του μήνα, οι ΗΠΑ αναγνώρισαν την ανεξαρτησία του Παναμά και δήλωσαν ότι θα διαπραγματευτούν τα του καναλιού με την κυβέρνηση του νέου κράτους.

Δεκέμβριος:

Οι αδελφοί Ουίλμπουρθ και ο Όρβιλ Ράιτ έγιναν οι πρώτοι άνθρωποι στον κόσμο που πέταξαν με αεροπλάνο. Το κατασκεύασαν οι ίδιοι και, στις 17 του μήνα, κατάφεραν να το υψώσουν στα 36,5 μέτρα από τη γη, και να πετάξουν επί 12 δευτερόλεπτα με ταχύτητα 48 χλμ. την ώρα. Είχε προηγηθεί, στις 8 του περασμένου Οκτωβρίου, η πρώτη αλλά αποτυχημένη προσπάθεια του Σάμιουελ Πίερποντ Λάνγκλεϊ να πετάξει. Οι αδερφοί Ράιτ το κατόρθωσαν εβδομήντα μέρες αργότερα.

(Έθνος της Κυριακής, 21.3.1999) (τελευταία επεξεργασία, 15.6.2009)